

HARRY POTTER – JUNAK ZA VSE GENERACIJE

Ste vedeli, da čarovnice in čarovniki živijo med nami? Morda boste začeli verjeti, ko boste prebrali knjigo *Harry Potter in kamen modrosti* (*Harry Potter and the Philosopher's Stone*), prvenec britanske pisateljice Joanne Rowling. Zgodba o Harryju, dečku brez staršev, ki je moral živeti v omari pod stopnicami pri svojih krutih sorodnikih, dokler ni nekega dne ugotovil, da je v resnici sin slavnih čarovnikov, je prvič izšla pri založbi Bloomsbury v Veliki Britaniji poleti leta 1997. Nič manj kot sama zgodba je nenavaden tudi njen nastanek in še bolj njen neznanski uspeh in neobičajno navdušen sprejem pri bralcih.

Joanne Rowling – takrat ločena, mati samohranilka, brez službe in brez lastnega stanovanja – jo je pisala v redkih trenutkih, ki jih je preživela v edinburški kavarni Nicholson's, medtem ko je njena hčerka spala v vozičku ob njej, ker je bilo v kavarni topleje kot v njenem najetem stanovanju. Danes je ta knjiga prodana že v več kot 70.000 izvodih, navdušeno jo berejo tako otroci kot odrasli, dobila je celo prestižno zlato nagrado Smarties in še vedno vztraja prav pri vrhu lestvic najbolje prodajanih knjig v Britaniji, kar je prava redkost med knjigami za otroke. Uspeh je presenetil celo avtorico. Prepričana je, da je k uspehu knjige veliko pripomoglo to, da jo kupujejo in z navdušenjem berejo tudi odrasli. Nekega moškega so nekoč videli, da jo je bral na vlaku in jo skrival za časopisom, nek par na plaži pa je knjigo od nestrpnosti kar raztrgal na pol in si podajal list za listom.

Tudi ko Rowlingova podpisuje knjige, ji mnogi odrasli z veseljem priznajo, da je podpis zanje. Založba Bloomsbury pa je pred kratkim natisnila tudi posebno izdajo s platnicami za odrasle, kar je izjemen dosežek, ki se posreči le malokateri otroški knjigi.

Kot rečeno, je Harry Potter sin dveh čarovnikov, ki umreta v spopadu z zlobnim Voldemortom. Ta zlobni čarovnik hoče umoriti tudi Harryja, a ob tem na nepojasnjen način izgubi svojo moč in izgine. Čeprav star šele eno leto, je Harry zaradi tega dogodka že slaven po vsem čarovniškem svetu. Toda Harry ne ve nič o tem. Smolo ima, da mora od te tragedije dalje živeti pri brezsrčnem stricu in teti ter njenem razvajenem sinu, ki so najslabše vrste »Muggli«, kot v čarovniškem svetu zaničljivo imenujejo običajne ljudi. Zanimarjajo ga, neprestano ponižujejo in kruto kaznujejo za vsako najmanjšo napako. Na svoj enajsti rojstni dan pa Harry nenadoma dobi vabilo na Hogwartsovo šolo za čarovništvo ter presenečen izve, kdo so bili njegovi starši in da je tudi sam čarovnik. Skupaj z ostalimi otroki čarovniki se pripelje v šolo in začne hitro spoznavati nov svet. Ne nauči se samo čarati, kuhati čarobne napoje, letati na metli in podobno, kar vse spada v čarovniški učni načrt, ampak odkrije tudi, da je na šoli skrit in skrbno varovan dragocen predmet, ki ga eden od učiteljev očitno poskuša ukrasti. Po mnogih težavah, nepričakovanih zapletih in nekajkrat celo smrtno nevarnih podvigih Harryju in

dvema njegovima sošolcema tik pred koncem šolskega leta uspe ponovno premagati Voldemorta in rešiti čarovniški svet pred temnimi silami.

V zgodbi se torej ves čas prepletata dva sveta. Pisateljica je ob sodobnem svetu televizije, računalnikov, dirkalnih koles in videokamer ustvarila vzporeden fantastični svet s tipičnimi pravljimi elementi. Oba sveta sta med seboj povezana, saj se da prehajati iz enega v drugega. Večina čarovniških družin namreč živi v običajnem svetu in njihovi otroci med počitnicami redno prihajajo domov. Toda le čarovniki so tisti, ki se gibljejo po obeh svetovih, običajni ljudje pa naj ne bi vedeli, da čarovniki sploh obstajajo. Za to skrbi posebno »Ministrstvo za čarovništvo«, ki med drugim čarovnikom prepoveduje čarati v običajnem svetu ali na primer gojiti zmaje na domačem vrtu, ker bi lahko vzbujali pozornost. Vendar za to ni velike nevarnosti, saj so »Muggli« prikazani kot ljudje, ki ne samo da nimajo nobenega smisla za humor, ampak tudi ne verjamejo v nič nenavadnega ali skrivnostnega, ne marajo nikakršnih neprijetnih vprašanj in ne prenesejo, da se kaj dogaja na neobičajen način.

Podobno kot v mnogih drugih fantastičnih zgodbah so prehodi iz enega sveta v drugega možni samo na določenih krajih. Harry Potter vstopi v čarovniški svet kar dvakrat: prvič ga Hagrid, gozdar s Hogwartsove šole, popelje skozi začarana vrata v zidu na notranjem dvorišču neke londonske gostilne, za katerimi se odpre dolga in živahna »Diagonalna ulica« s trgovinami, v katerih nakupita čarovniško šolsko uniformo in ostale potrebščine. Drugič pa na londonski železniški postaji King's Cross stopi skozi avtomat za vozovnice med peronoma številka devet in deset (ki ima tu podobno funkcijo kot omara v *Zgodbah iz Narnije* C. S. Lewisa) in se znajde na izmišljenem peronu številka devet in tri

četrt, s katerega parni vlak odpelje njega in ostale čarovniške otroke v Hogwartsovo šolo.

Ko se junaki znajdejo na šoli, v ogromnem skrivnostnem gradu z nešteto sobami, stolpiči in skrivnimi prehodi, so takoj obkroženi z magičnimi stvarmi, tipičnimi za pravljčni svet. Ne samo da so njihovi učitelji vsi odlični čarovniki, ki znajo pričarati hrano za pojedino, začarati strop, da vedno izgleda kot nebo, in podobno, ampak se na vsakem koraku srečujejo še z množico drugih osupljivih pravljčnih oseb in živali. Po šolskih hodnikih se prosto sprehajajo duhovi že davno umrlih in nagajivi škrt, ki seveda povzroča težave ob najmanj primernih trenutkih. Harry in njegova sošolca ter zvesta prijatelja Ron in Hermiona se med svojimi raziskovanji kar dvakrat srečajo z nevarnim gorskim velikanom, uspe pa jim celo pobegniti pred orjaškim troglavim psom, ki čuva dragoceni kamen modrosti v grajskih podzemeljskih ječah. Lastnik tega psa, gozdar Hagrid, je tak ljubitelj pošastnih živali, da si некоč priskrbi tudi čisto pravega zmaja. V nepreglednem začaranem gozdu, za katerega skrbi Hagrid, pa se skrivajo bajeslovna bitja, kot na primer molčečni kentavri in srebrni samorogi in menda celo volkodlaki.

To pestro zbirko pravljčnih bitij dopolnjujejo tudi čudežni predmeti, ki so običajno povezani s čarovništvom in ki v zgodbi igrajo izredno pomembno vlogo. Vsak učenec ob prihodu na šolo spozna razvrščevalni čarovniški klobuk, misleči čarobni klobuk, ki ga razvrsti v eno od štirih hiš. Vsak čarovnik, tudi če je šele učenec, mora imeti svojo čarobno palico, saj se brez nje ne da čarati. Vsak pa se mora naučiti tudi leteti na leteči metli, če ne drugače, že zato, ker se najpopularnejša igra v čarovniškem svetu, imenovana »quidditch«, igra leteč na metli. S tem pa nenavadnih predmetov še ni konec. Edina stvar, ki jo je Harry

podedoval po očetu, je nevidni plašč, s katerim si večkrat pomaga pri nevarnih nočnih podvigih. Ko se Harry in njegova prijatelja na koncu spustijo v podzemlje iskat kamen modrosti, s katerim se da pripraviti eliksir življenja, ki daje večno življenje, pa se čudežne stvari kar vrstijo: začarana roža ovijalka, ki ji uidejo v zadnjem trenutku, začarani leteči ključi in čudežno Erisedovo ogledalo, ki pokaže samo to, kar si resnično želimo. Harry se od ostalih otrok razlikuje tudi po zunanosti. Na čelu ima tanko znamenje v obliki strele, ki ga je dobil ob napadu Sajveste-koga, kakor v čarovniškem svetu s strahom imenujejo Voldemorta, ker verjamejo, da že samo poimenovanje lahko prikliče osebo, kar je tudi ena od značilnosti pravljicnih pripovedi.

Joanne Rowling je uspelo ta čudežni svet opisati izredno prepričljivo in z velikim poslušom za detajle, tako da pred nami popolnoma oživi. To je čisto svoj, samostojen svet, ki je v nekaterih značilnostih podoben svetu, ki ga je Tolkien ustvaril v svojih knjigah *Hobit* in *Gospodar prstanov*, saj na primer deluje po lastnih zakonih, ima svojo hierarhijo, svoj denar, posebno rastlinstvo in živalstvo in celo svojo zgodovino. Po drugi strani pa se ne razlikuje tako zelo od sveta, v katerem živimo, saj je v marsičem urejen na precej podoben način. Mnogo stvari je, ki kažejo, da je Rowlingova svoj fantazijski svet v resnici oblikovala samo kot odslikavo našega sveta. Najboljši primer za to je gotovo Hogwartsova šola za čarovništvo, katere atmosfera je prav posrečeno posneta po tipični britanski zasebni šoli z internatom. Takšno je tudi že omenjeno Ministrstvo za čarovništvo, ki skrbi za stike z običajnim svetom, pa banka, kjer čarovniki v podzemeljskih rovih hranijo svoj čarovniški denar in ki jo vodijo in varujejo skratje. Čarovniki imajo tudi svoj časopis in svojo pošto. Toda vse znane stvari se ne obnašajo vedno na običajen

način. Pošta, na primer, je precej izvirna, saj za pošiljanje pisem in celo paketov uporabljajo sove. Ob slovesu si zato namesto »Piši mi kaj!« rečejo kar »Pošlji mi kakšno sovo!« S podobnim nonsensnim postopkom pisateljčina živahna domišljija spremeni tudi slike in fotografije v čarovniškem svetu, na katerih se osebe ves čas premikajo ali pa za kratek čas z njih celo izginejo. In celo šah se spremeni v nevarno igro, ko se Harry in njegova prijatelja pri iskanju kamna modrosti znajdejo na velikanski šahovnici z oživiljenimi figurami, ki malce spominja na tisto v knjigi *Alica v ogledalu* pisatelja Lewisa Carrolla. Že omenjena igra quidditch pa ima sploh čisto neobičajna pravila. To nikakor ni lahka igra, saj se jo igra kar s štirimi žogami, od katerih dve sami od sebe napadata igralce in jih poskušata sklatiti z metel.

Tudi čarovniški otroci se, razen tega da znajo čarati, ne razlikujejo dosti od običajnih: zbirajo sličice iz čokolad, na katerih so, razumljivo, upodobljeni najslavnejši čarovniki, radi igrajo šah, najraje pa imajo igro quidditch, ki je priljubljena vsaj tako ali pa še bolj kot pri nas nogomet. Prav tako navijajo za posamezna moštva in budno spremljajo, kateri najsodobnejši modeli letečih metel so prišli na tržišče, čeprav so za večino nedosegljivi. Slikovita opisa dveh tekem quidditcha, v katerih Harry odigra odločilno vlogo, gotovo sodita med najrazburljivejše odlomke te knjige. Tudi šolska pravila, prepovedi in kazni po strogosti prav nič ne zaostajajo za tistimi v običajnih šolah. Čarovniški učenci pa, kot učenci povsod po svetu, jih veselo kršijo, še najbolj ravno glavni trije junaki, ko na lastno pest raziskujejo in rešujejo čarovniški svet. Koledar in prazniki so tudi enaki našim. Šola se na primer začne 1. septembra in učenci gredo lahko domov med božičnimi in poletnimi počitnicami. In še v nečem se čarovniški svet prav nič ne razlikuje od običajnega.

Tudi tu so ljudje razdeljeni na bogate in revne, slavne in nepomembne, zlobne in dobre, vplivne in podrejene.

To je torej naš, znani svet, v katerem pa je prostor tudi za čudežno in pravljico, včasih tudi nonsensno, in ki je prav zato zabavnejši, zanimivejši in privlačnejši. To je svet, v katerem se da bolezn, lakoto in razdalje sicer premagovati s čarovnijo, medtem ko se lahko zavist, hinavščino, zlo in sovraštvo še vedno premaga le z zvestobo, pogumom, resničnim prijateljstvom in poštenjem. Skrito sporočilo te knjige je tudi to, da čarovnija ni vse. Prava moč je v človeku, njegovi ljubezni do drugih in njegovi ustvarjalnosti. Saj celo največji med čarovniki, sam ravnatelj čarovniške šole, nekoč prostodušno prizna: »Ah, glasba. Večja čarovnija od vseh, kar jih delamo tukaj.«

In res, bralca v tej knjigi ne pritegnejo samo osupljive čarovnije in napete dogodivščine, ampak predvsem način, kako so osebe in dogodki predstavljeni. Ne samo glavni junaki, ampak tudi vsi učitelji in celo negativci so izredno pronicljivo izrisani, vsak s svojimi vrlinami in slabostmi, značilnim načinom govorjenja in obnašanja in vsi so zelo realistični in prepričljivi, tako da se lahko prav vsak bralec poistoveti s kakšnim od njih. Obenem pa so njihovi živahni dialogi polni humorja, besednih iger in močnih besed, vzeti iz žargona današnjih mladostnikov, še posebno takrat, ko med seboj besedno obračunavata Harry in njegov večni nasprotnik Draco Malfoy. Harry nikakor ni edini junak. Tudi ostali imajo toliko zanimivih lastnosti in vrlin, ki se razkrijejo v ključnih trenutkih, da Harryja včasih kar zasenčijo. Zanimiv dokaz za to so odgovori mladih britanskih bralcev na vprašanje: »Kateri je tvoj najljubši junak iz knjige *Harry Potter in kamen modrosti*?«, ki so jim ga lansko leto zastavili v knjigarni Waterstone's. Mnogi so si za svojega junaka izbrali vedno odločno in pametno Hermiono, ki

ji na koncu knjige uspe razrešiti težko logično uganko, duhovitega in zvestega Rona, ki odlično odigra partijo začaranega šaha z živimi figurami, Ronova nagajiva brata dvojčka, izvrstna igralca quidditcha, in celo nerodnega Nevilla, ki se v ključnem trenutku zna postaviti zase, ter preprostega robustneža Hagrida, velikega ljubitelja živali.

Rowlingova je torej s svojim Harryjem Potterjem cele generacije pripravila do branja in dokazala, da čarovniki le niso samo za otroke. Zapleteno zgodbo ji je uspelo tako mojstrsko podati v obliki zabavne shriljivke, da jo mnogi primerjajo z Roaldom Dahlom, nesporno enim največjih piscev za otroke, avtorjem otroških klasik, kot so *Matilda*, *Čarovnice* in druge. Neki kritik je bil celo tako navdušen nad to čarovniško detektivko, da je za dnevnik *Times* zapisal, da se bo leta 2020 tistih nekaj trideset ljubiteljev knjig gotovo pogovarjalo prav o Diagonalni ulici in quidditchu. Ko torej z zadržanim dihom preberete zadnje poglavje te izredno zabavne in nepričakovanih preobratov polne zgodbe ter si zaželite še več čarovniških pustolovščin, vam preostane dvojce. Lahko počakate na film, ki ga bodo v naslednjih dveh ali treh letih po knjigi posneli v Hollywoodu, ali pa kupite nadaljevanje z naslovom *Harry Potter in soba skrivnosti* (*Harry Potter and the Chamber of Secrets*), ki je izšlo lansko leto in v kratkem času doživelo še večji uspeh kot prva knjiga. Joanne Rowling trenutno piše tretjo zgodbo o Harryju z naslovom *Harry Potter in jetnik v Azkabanu* (*Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*), načrtuje pa še tri nove. Še vedno zahaja v isto kavarno, ker verjame, da ji prinaša srečo, in tudi ker bi se rada oddolžila prijaznemu osebju. Zdaj, po velikanskem uspehu svojih dveh knjig, si namreč lahko privoščijo več kot eno samo kavo v dveh urah.

Sabina Grahek
(lektorica v Nottinghamu)